

Materialitet och genus på fritidsgården

En pingisboll på vift, ett schackbord utan pjäser och den (o)synliga mobiltelefonen

Sandra Lundin

ETNK02, Etnologi med kulturanalytisk inriktning, kandidatuppsats

HT 2018

Handledare: Charlotte Hagström

Institutionen för kulturvetenskaper, avdelningen för etnologi

Lunds universitet

Abstract

Materiality and gender in the youth recreation center

A ping-pong ball on the loose, a chess table without chess pieces and the (in)visible mobile phone

The purpose of this study is to analyze how staff and young people use and experience materiality in the youth recreation center in order to increase staff's knowledge about ways of working with gender roles. The material consists of observation records and a focus group interview with staff from a youth recreation center in southern Sweden. The three theories used in the essay are Sara Ahmed's queer phenomenology, mainly her concepts of objects, orientation and lines, Karen Barad's post humanist concepts phenomena and intra-action and Daniel Miller's theory of things. The ping-pong table, chess board-tables and the young people's own mobile phones are objects that proved to have great power over how the material existence was experienced and used by young people and staff and is therefore central to the analysis. The result shows that the material existence affects how the girls and the boys behave and use the space of the youth recreation center.

Keywords: Youth recreation center, youth culture, material culture, gender, social work.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte	1
1.3 Tidigare forskning	2
1.3.1 Materiell kultur.....	3
1.3.2 Fritidsgård och genus	4
1.4 Teoretiska perspektiv	6
1.4.1 Fenomen och intraaktion.....	6
1.4.2 Objekt, orientering och linjer	8
1.4.3 Tingens teori.....	9
1.5 Metod och material.....	10
1.5.1 Fokusgrupp.....	11
1.5.2 Deltagande observation	12
1.5.3 Etik	13
1.6 Disposition	15
2. En går vänster, en går höger: föremål visar vägen.....	16
3. Pingisboll på vift: föremål samspekar.....	19
4. Den (o)synliga mobiltelefonen: föremål och den digitala världen.....	22
5. Sammanfattande diskussion	25
5.1 Förslag på vidare forskning.....	26
6. Referenser.....	28
6.1 Fältmaterial.....	28
6.1.1 Intervju	28
6.1.2 Observation	28
6.2 Internetkällor	28
6.3 Litteratur.....	29
Bilaga 1: Intervjuguide fokusgrupp.....	31

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Åren 2011–2015 arbetade jag som fritidsassistent på en fritidsgård i södra Sverige. Det var i mitt arbete som fritidsassistent som mitt intresse för ungdomskultur och sociala och kulturella processer vaknade till liv.

Personerna jag arbetade med hade väldigt blandad utbildningsbakgrund och arbetsgrupperna ute på fritidsgårdarna i kommunen bestod av bland annat socionomer, fritidsledare, kulturvetare, lärare och även de med enbart gymnasieutbildning. Jag var en av de med enbart gymnasieutbildning och efter att ha arbetat några år i branschen blev det tydligt för mig att, till skillnad från skolan med alla styrdokument och olika pedagogiska inriktningar, så fanns det inget liknande inom öppen ungdomsverksamhet.

Vilka arbetsmetoder personalen använder på fritidsgården och inom motsvarande öppen ungdomsverksamhet påverkas av vilka det är som arbetar i verksamheten och deras bakgrunder. Detta kan självklart sägas om skolan också, men min erfarenhet är att man inom fritidsgårdsverksamhet och motsvarande öppen ungdomsverksamhet arbetar utan att veta varför man arbetar som man gör.

Jag vill med denna uppsats öka medvetenheten kring hur man arbetar inom öppen ungdomsverksamhet och gör detta genom att titta närmare på föremålen. På de fritidsgårdar jag har besökt förekommer det ofta minst ett av tre föremål: biljardbordet, pingisbordet och soffan.

Genom att undersöka hur föremålen används och av vem vill jag inte bara öka medvetenheten utan också visa på hur man konkret och praktiskt kan arbeta med föremålen på fritidsgården. Jag vill inte bara bidra till det etnologiska forskningsfältet utan också direkt bidra och påverka det fält jag studerat. Min förhoppning är att öka personalens handlingsutrymme och därför hjälpa dem att lyckas i sitt uppdrag att göra fritidsgården en trygg och tillgänglig plats för både tjejer och killar.

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att analysera hur personal och ungdomar använder och upplever materialitet på fritidsgården för att öka personals handlingsutrymme i deras arbete med könsroller på fritidsgården.

Till hjälp för att besvara mitt syfte och uppnå mitt kunskapsmål har jag under arbetets gång använt mig av olika frågeställningar. Dessa har ändrats över tid i takt med utvecklingen av min uppsats. Frågorna jag ställde mig under min deltagande observation finns att läsa under avsnittet *metod och material* och påverkade till stor del materialet som till slut analyserades.

1.3 Tidigare forskning

När jag skulle hitta tidigare forskning om fritidsgårdar och könsroller så fanns det mycket skrivet. Däremot blev det lite svårare att hitta forskning gjort på fritidsgård, könsroller och materialitet. Den fysiska miljön beskrivs ofta, men jag lyckades inte hitta någon studie som specifikt handlade om föremålen på fritidsgården.

Eftersom det jag valt att studera inte enbart handlar om till exempel materiell kultur, fritidsgårdar eller genus så har jag, för att få olika infallsvinklar och perspektiv på ämnet, behövt läsa olika typer av texter. Det är inte bara ett forskningsfält utan flera. Jag valde att göra detta efter att ha läst Olof Sundins artikel ”*Akademisk vardag på en global referensmarknad*” där han skriver om litteraturens funktioner. Sundin (2014:6) menar att det finns två aspekter av litteraturens funktion, som kommunikation av innehåll och som produktion av trovärdighet. Inför arbetet med min uppsats letade jag efter litteratur med den första aspekten i tankarna.

Innan den tidigare forskningen presenteras finns det två begrepp som jag ämnar förklara: ungdom och genus/kön. Det finns många olika definitioner på dessa två begrepp och därför är det nödvändigt att förklara hur jag valt att använda och tolka dem. Enligt FN:s barnkonvention klassas en människa som barn fram till 18 års ålder. (UNICEF 2009:14). Socialstyrelsen inkluderar ofta både barn och unga i sina utredningar och publikationer, till exempel kallas det för barn- och ungdomsvård. I publikationen *Utreda barn och unga, Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen* (2015) menas med barn personer under 18 och med unga menas personer som fyllt 18 år, men inte 21 år. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor definierar i sin publikation *Kartläggning av öppen fritidsverksamhet, En nationell bild och faktorer som påverkar deltagande* (2016) unga som personer i åldern 16–29 år. Det skiljer sig avsevärt vilken ålder som menas när man pratar om en ungdom. När ungdom används i denna uppsats menas en person i åldern 13–15 år. I analysen har det varit relevant att skilja på de äldre och yngre killarna och då avser ”äldre killar” personer i åldern 15 och uppåt och ”yngre killar” personer i åldern 13–14 år.

Genus och kön är, enligt mig, två sidor av samma mynt. Gabriella Nilsson (2017:179) menar att genus står för det socialt och kulturellt konstruerade könet medan kön representerar det biologiska. Denna uppsats behandlar det sociala och kulturella könet, men tar även fasta på kroppen. Eftersom det inte bara handlar om kulturella föreställningar om kroppen, utan även om den fysiska kroppen, används begreppet ”könsroller” i denna uppsats. Med könsroller vill jag kombinera dessa två begrepp, genus och kön, då det i uppsatsen inte enbart handlar om det ena eller det andra. Könsroller blir i denna uppsats ett begrepp som står för sociala och kulturella föreställningar om kön med betoning på kroppen.

Då det varit svårt att hitta studier med den inriktning jag har på ämnet så har jag delat upp den tidigare forskningen i två delar. Den första delen handlar om materiell kultur och den andra delen handlar om fritidsgård och kön. Även om studierna i andra delen inte fokuserar på föremålen fanns ändå spår av dem i texterna. För att få en översiktlig bild över forskningsfältet har jag valt att kombinera tidigare forskning om ämnet materiell kultur med ämnet fritidsgård och könsroller.

1.3.1 Materiell kultur

Materiell kultur har inom etnologin länge varit ett populärt ämne att forska om. Artur Hazelius, Nordiska museets grundare, samlade in föremål under sent 1800-tal för att bevara en försvinnande allmogekultur (Nordiska museet 2018). I den idag klassiska etnologiska boken *Den kultiverade människan* av etnologerna Jonas Frykman och Orvar Löfgren från 1979, går det att läsa om det borgliga hemmet och hur den borgerliga ideologin materialiserades i hemmen mellan 1850 och 1930-talen. Ett nyare etnologiskt verk som handlar om materiell kultur är antologin *Talande ting. Berättelser och materialitet* med etnologerna Katarina Ek-Nilsson och Birgitta Meurling (2014) som redaktörer. I den boken kombinerar man det narrativa området med det materiella och låter det materiella ta plats i berättandet. En stor del av etnologin är metoderna vi använder och i antologin *Kulturhistoria. Etnologisk metodbok* med etnologerna Lars-Eric Jönsson och Fredrik Nilsson (2017) som redaktörer får metoder kopplat till materiella ting stå i fokus.

Det är dock antropologen Daniel Millers (2010) bok *Stuff* om föremål och tingens teori som är väsentlig för min studie och jag kommer även använda den i min analys. Vi ser på objekt som symboler som representerar oss där kläder är ett av exemplen Miller ger i boken. Han menar att kläder inte är ytliga eller gör en fåfång då de är en del av det som utgör vem vi tror vi är (Miller 2010:15). Miller tar upp sakernas funktioner som ett vanligt argument och

förklaring. Han menar att problemet med att se på saker utifrån funktion är att begreppet ”funktion” är väldigt brett (Miller 2010:48).

Miller (2010:49) vill närma sig en *Theory of things*, som jag valt att kalla tingens teori, och gör detta genom att använda sig av två idéer. Han börjar med att beskriva antropologen och sociologen Erving Goffmans (1986) idé om att vårt beteende styrs av förväntningar bestående av ramar i en viss kontext. På fritidsgården finns det förväntningar på hur vi ska bete oss vilket, enligt tingens teori, bestäms av dessa ramar. Hur personal hanterar att tjejerna blir bortkörda från biljardbordet påverkas av detta. Beteendet sker omedvetet, hur vi tolkar antydningar på hur vi ska bete oss. Miller fortsätter sedan med att beskriva konsthistorikern Ernst H. Gombrichs (1979) idéer som i boken *The sense of order* fokuserade på ramen istället för konstverket i ramen. Är ramen passande till konstverket så ser vi den inte. Det är först när ramen inte passar konstverket som vi blir medvetna om den. Utifrån detta menar Miller att materiella objekt är ramen.

Föremålen är miljön, bakgrunden och stämningen (Miller 2010:50). De fungerar som bäst när vi inte uppmärksammar dem utan bara accepterar dem. Miller kallar detta för *The humility of things* (ibid.). Ju mindre vi ser objekten, desto mer makt har de över att bestämma våra förväntningar, iscensätta och säkerställa lämpligt beteende utan att vi är medvetna om dess förmåga att göra det (ibid.). Under avsnittet *Teoretiska Perspektiv* kommer jag att fördjupa diskussionen om materialitet.

1.3.2 Fritidsgård och genus

Sabina Carlsson (2010) skriver i sin kandidatuppsats i genusvetenskap "*För han kanske inte är mottaglig för det bemötandet som jag är villig att ge och då dör det*", en intersektionell studie om möten och bemötanden på en fritidsgård hur fritidsledarnas frågeställningar kring genus, sexualitet, etnicitet, klass och ålder påverkade deras möten med ungdomarna. Hennes studie visar att fritidsledarna talade och hälsade på ungdomarna på olika sätt beroende på fritidsledarnas egna kön och ungdomens kön (ibid.). Hon beskriver fritidsgården som en ”manlig arena” där tjejerna är mer frånvarande, samtidigt som det finns en önskan att minska denna frånvaron (Carlsson 2010:32). Fritidsgården beskrivs även som heteronormativ där icke-heterosexuella uttryck skapar spänning och problem (Carlsson 2010:38). Fritidsledarna ger i intervjuerna uttryck för att vilja förändra och påverka arbetet på fritidsgården, men det syns inte i det praktiska arbetet som Carlsson såg under sina observationer (Carlsson 2010:36). Carlsson menar att det finns ett glapp mellan viljan att förändra och fritidsledarnas faktiska handlingsutrymme.

Ebba Eriksson (2017) vill med sin kandidatuppsats i kulturgeografi *Vem får ta plats? Om tjejers plats på öppen fritidsverksamhet för ungdomar* studera varför tjejer besöker eller inte besöker öppen fritidsverksamhet i samma utsträckning som killar. Hon utgår från två liknande verksamheter där den ena besöks oftare av tjejer och den andra oftare av nyanlända killar. Studien visar på flera olika faktorer som spelar in för att tjejer ska känna sig välkomna: kunskap om fritidsgården, dess rykte, aktiviteterna på plats och hur dessa signalerar könsnormer, möjlighet att hänga med kompisar, bemötande och trygghet (Eriksson 2017:1). När hon skriver om aktiviteterna på fritidsgården så dyker det upp vissa föremål. Biljardbordet beskrivs som väldigt populärt, men när en ungdom som är tjej pratar om biljardbordet är det utifrån exkludering (Eriksson 2017:18). Det är alltid upptaget av killar och när hon och hennes kompisar använder det blir de bortkörda av killarna. En soffhörna med TV-spel beskrivs på liknande sätt (ibid.). Eriksson beskriver andra föremål som förekommer på fritidsgården, till exempel kortlek och gitarrer, men går inte djupare in på hur de används eller upplevs

Lisa Hassellund och Josefina Klevbrant (2010) skriver i sin uppsats för yrkesexamen inom socialt arbete *"Det är bra som det är", En studie om hur ungdomar konstruerar kön på en fritidsgård* om hur det sociala könet konstrueras och upprätthålls på fritidsgården. Detta studeras utifrån en grupp tjejers och killars beskrivningar av och uppfattning om hur samspelet med andra ungdomar, personal och miljö fungerar (Hassellund & Klevbrant 2010:1). Fritidsgården beskrivs som en arena konstruerad för killar där tjejer får vara med om de vill göra det killarna vill göra (Hassellund & Klevbrant 2010:1ff). De ser en skillnad i hur killarna och tjejerna beskriver den fysiska miljön på fritidsgården. Killarna talar om fritidsgården i termer om funktion och aktiviteter medan tjejerna främst talar om den sociala samvaron (Hassellund & Klevbrant 2010:14). Tjejerna säger att det finns mycket att göra, men ger inga konkreta exempel på vad det skulle kunna vara. Killarna ger exempel som biljard, TV-spelshörna och filmhörna. Biljardbordet dyker ännu en gång upp som exempel på ett föremål, denna gång i en rumslig kontext. Biljardbordet som föremål gör att rummet fyller en funktion.

Camilla Norberg Hansen och Lars Lagergren (2010) vill med sin rapport *"Stapelbädden och sex andra mötesplatser för Malmös unga, En studie av Malmö stads satsning på "Mötesplatser för unga" 2007-2010"* beskriva och problematisera mötesplatserna utifrån tre perspektiv: a) inbördes förhållande, komplement eller konkurrenter, b) besökare och c) framgångsfaktorer. Innehållet i aktiviteterna anges som en viktig faktor för hur man lockar fler tjejer (Norberg Hansen & Lagergren 2010:43). Aktiviteter som tjejer oftast deltar i är

aktiviteter kopplade till dans, teater, konst, böcker och datorer. Man uppger också att det är svårare att få tjejer att delta i aktiviteter. Platsen uppges också vara en faktor till att fler tjejer besöker en mötesplats för ungdomar. ”Garaget” i Malmö, som har ett bibliotek, har fler tjejer som besökare. Biblioteket beskrivs som mindre hotfullt än ungdomsgården (Norberg Hansen & Lagergren 2010:20). Flera gånger i rapporten dyker olika föremål upp. Till exempel, biljardbord, bordtennis, datorer och TV-spel, men ingen djupare diskussion förs om hur de används. Föremålen beskrivs främst som aktiviteter och inte som föremål.

Under lästningen av de olika texterna om fritidsgårdar och kön upptäckte jag att föremålen ofta dyker upp, men de ges ingen större betydelse. Dessutom pratar man inte om föremålen som ting utan de beskrivs istället utifrån deras funktion eller som en aktivitet.

1.4 Teoretiska perspektiv

Den röda tråden i den teoretiska litteraturen är fokuseringen på människan och föremålen. Eftersom att jag vill analysera hur den materiella tillvaron påverkar hur könsroller skapas och förstärks på fritidsgården behöver jag använda mig av teorier som behandlar just materialitet och människa.

Uppsatsen är indelad i tre analytiska avsnitt som alla handlar om föremål, men som har olika ingångar. I mitt material framgår det att föremålen visar vägen i rummet, att föremålen samspelar med varandra och att mobilen ständigt används, men är ett (o)synligt föremål. För att analysera dessa tre ingångar utgår jag från olika perspektiv som handlar om materialitet och människan: posthumanistiskt, fenomenologiskt och materiellt.

1.4.1 Fenomen och intraaktion

Etnologi och den materiella tillvaron har en historia tillsammans, men hur vi sett på den materiella tillvaron har förändrats över tid (Göransson 2017:345). Folklivsforskarna intresserade sig för allmogens och bondesamhällets föremål i ett försök att bevara och rädda delar av samhället som man ansåg var på väg att försvinna. Under 1960-talet fick etnologin influenser från bland annat socialantropologin vilket innebar att fokuset riktades mot samtiden, sociala aktörer och mellanmännsliga interaktioner. Under 1990-talet intog föremålen återigen den etnologiska scenen, men då knöts det materiella till symbolik, identitet och människors meningsskapande vilket kan förklaras genom kulturanalysens genomslag i etnologin och den språkliga vändningen inom vetenskaperna. Man såg på föremål som materiella kulturprodukter vars existens var beroende av situation och av mänskliga aktörer

(Göransson 2017:346). Denna ingång fick också kritik vilket ledde till den materiella vändning som posthumanistiska perspektiv bygger på.

”Language has been granted too much power” (Barad 2008:120). Så inleder Barad sitt kapitel i boken *Material feminisms* som är en antologi där författarna kombinerar det posthumanistiska perspektivet med det feministiska perspektivet. Författarna är kritiska till feministiska forskares ovilja att inbegripa kroppen i sina analyser, vilket inte är förvånande då kvinnor historiskt förknippats med sin kropp medan män förknippats med intellekt och sinne (Göransson 2017:351). Feministiska forskare har tenderat att fokusera på hur kön eller genus konstrueras, socialt, kulturellt språkligt eller diskursivt. Kroppsmaterialistiskt inriktade feminister har drivits av en vilja att tillskriva och problematisera föreställningar om kvinna- som-kropp vilket i sig också är en kritik mot poststrukturalistiskt orienterade feministers främsta användning av språk och diskurser som förklaringsgrund. Författarna till boken *Material Feminisms* (Alaimo & Hekman 2008) menar att vi behöver ett nytt sätt att tänka kring och tala om kropp och materialitet som inte utesluter varken språk eller materialitet.

Barad (2008:120-121) ställer sig kritisk till att språk, diskurser och kultur om och kring materialitet getts agens¹ och historisk auktoritet medan föremålen i sig själva setts som passiva och oföränderliga. I bästa fall har föremålen getts potential att förändras på grund av just språk, diskurs och kultur. Språket och diskurserna har fått för mycket makt i att få representera hur saker och ting existerar och med hjälp av begreppet performativitet vill hon utmana detta (Barad 2008:121). Jag kommer inte gå djupare in på performativitet mer än att det är ett begrepp från litteraturvetaren och genusforskaren Judith Butlers teori om genusperformativitet som väldigt förenklat handlar om att genus är något som iscensätts, det är något vi gör, det är performativt (Göransson 2017:352).

Att ha ett performativt perspektiv istället för ett representationistiskt perspektiv innebär att man skiftar fokus från frågor som handlar om förhållandet mellan människors beskrivningar av verkligheten och den ”objektiva” verkligheten till frågor som handlar om praktik, göranden och ageranden (Barad 2008:122). Denna fokusskiftning lägger frågor som ontologi, materialitet och agens i förgrunden medan det socialt konstruktivistiska perspektivet tenderar att, likt en bild mellan två speglar, studsa epistemologin fram och tillbaka utan att utvecklas (ibid.). Som med alla teoretiska perspektiv påverkar ett performativt perspektiv hur

¹ ”agency”, aktörers kunskap och handlingsutrymme

och vad vi betraktar som existerande fenomen i samhället som vi kan veta något om (ontologi) och hur vi kan utveckla kunskap om detta (epistemologi) (Tjora 2010:18).

Två nyckelbegrepp från Barads teori är *fenomen* och *intraaktion*. Den främsta epistemologiska ansatsen är inte att föremål är självständiga med inneboende gränser och egenskaper utan snarare att föremålen borde ses som fenomen (Barad 2008:130). För att förklara fenomen använder Barad sig av begreppet intraaktion, i kontrast till interaktion som förutsäger en tidigare förekomst och självständighet. ”Inter” betyder mellan och ”intra” inom och genom att göra denna språkliga förskjutning lyckas Barad ändra fokus från att handla om att se materialitet och människan som olika aktörer som möts (interaktion) till att istället se materialitet och människa som något som blir till tillsammans (intraaktion) (Göransson 2017:352).

Det är genom intraaktioner som det skapas gränser och egenskaper av fenomenets komponenter som i sin tur gör dem meningsfulla (Barad 2008:135). Vår värld är en dynamisk process av intraaktioner där flödet av agens inte sker i tid och rum utan i själva skapandet av tid och rum (ibid.). Barad menar att den materiella tillvaron inte skapas genom interaktion mellan föremål och människa. Istället skapas den materiella tillvaron och människan som en helhet tillsammans genom intraaktion.

1.4.2 Objekt, orientering och linjer

För att bygga vidare på fenomen och intraaktion har jag valt att vända mig till fenomenologin som är en filosofisk riktning (Högström 2017:55ff). Den moderna fenomenologin växte fram under 1900-talet och betyder ”läran om det som visar sig för medvetandet”. Trots att fenomenologin växte fram under större delen av 1900-talet, så var det inte förrän sent 1900-tal tidigt 2000-tal som man faktiskt började använda sig av fenomenologin som teori inom etnologin. Fenomenologin var kritisk till positivism, tanken om att nå objektiva sanningar bortom eller utanför det subjektiva medvetandet och lyfte istället kunskap grundad på vardaglig mänsklig erfarenhet. Det var filosofen Edmund Husserl som lade grunden för den moderna fenomenologin med idén om att vår kunskap om omvärlden grundas på hur den framträder för oss och inte hur den faktiskt är (Högström 2017:56). Fenomenologin vill undersöka hur vi skapar vår verklighet samtidigt som den skapar oss.

Det finns olika teorier inom fenomenologin, men Sara Ahmeds *Queer Phenomenology* (2006) som kombinerar fenomenologi med queerteori, är den fenomenologiska teori jag använder i denna studie. Sara Ahmed menar att denna process, hur vi skapar vår verklighet och hur den skapar oss, påverkar hur olika kroppar försöker och tillåts ta plats (Högström

2017:66). Ahmed använder sig av begreppen *objekt* (föremål), *orientering* och *linjer*. Objekt inom fenomenologi handlar inte om objektens karaktär, typ eller funktion utan handlar snarare om vad de tillåter oss att göra (Ahmed 2006:33). Hur vi orienterar oss i rummet påverkas av den kroppsliga närvaron i rummet och av det vi känner till sedan innan (Ahmed 2006:6-7). Med detta menar Ahmed (2006:14-15) att det finns linjer i rummet som vi följer och om vi följer dessa korrekt får vi vara med i gemenskapen vilket i sin tur leder till att vi känner oss bekväma i det rummet eller på den platsen. Vi är då orienterade i rummet. Att vara orienterad leder till att tillgängliggöra objekt, men kan samtidigt också innebära att andra saker blir utom räckhåll för oss.

Vilka objekt som är tillgängliga för oss handlar inte enbart om det vi ser här och nu utan påverkas av tidigare orienteringar (Ahmed 2006:55). Har vi inte tidigare gjort en orientering mot ett objekt finns de utanför våra horisonter och därför utom räckhåll. Vad kroppar brukar göra är mer ett resultat av historien än något originellt eller nytt (Ahmed 2006:56). Repetition av det vi gör resulterar i att det vi gör blir osynligt. Vad vi tenderar att göra är ett resultat av tidigare göranden. Genom att undersöka hur objekt används och av vem kan dessa repetitionsmönster synliggöras och med den kunskapen kan man, som jag ämnar göra med min uppsats, påverka objektens och rummets tillgänglighet för olika kroppar.

1.4.3 Tingens teori

Att vi gärna tänker i dikotomier som person/sak, levande/livlös och subjekt/objekt vill Miller utmana med hjälp av tingens teori (Miller 2010:5). Hans ståndpunkt är att vi också är objekt och att vårt användande och identitetsskapande med den materiella kulturen bidrar med en möjlighet att höja eller sänka mänskligheten (Miller 2010:6). Tanken med boken är att visa på att en ökad uppskattning och förståelse för föremålen också leder till en ökad uppskattning och förståelse för människan (ibid.).

Som tidigare nämnts så har tingens teori två nyckelteman, vilka är *föremål och ram* och *föremål och osynlighet*. Föremålen förmedlar de förväntningar vi har på hur vi ska bete oss i en viss kontext och hur stor makt föremålen har beror på hur osynliga de är (Miller 2010:50). Föremålen är en del av den rumsliga miljön, atmosfären och stämningen och desto osynligare ett föremål är desto mer makt har föremålet att bestämma över våra förväntningar på lämpligt beteende och säkerställa att ramarna följs utan att vi är medvetna om dess förmåga att göra det. Osynliga föremål har en makt över oss utan att vi är medvetna om det. Genom att undersöka hur ett föremål används kan vi synliggöra ramen och påverka dess makt över oss.

1.5 Metod och material

Den fritidsgård jag besökte var belägen i helt nya lokaler och öppnade två månader innan jag började arbeta med min studie. Fritidsgården delade lokalerna med skolan, som också den var nyöppnad. I urvalsprocessen valde jag att gå vidare med just denna fritidsgården på grund av att den var just nyöppnad och befann sig i helt nya lokaler. Min tanke var att strukturer kopplade till könsroller kanske inte hunnit etablera sig än.

Under det första mötet med personalen på fritidsgården framgick det att det absolut fanns strukturer där. Jag ville göra två separata fokusgruppsintervjuer, dels med personal och dels med ungdomarna som besökte fritidsgården. Det visade sig dock att det inte skulle fungera med fokusgruppsintervju med ungdomarna. Personalen hade själva försökt ha gruppdiskussioner, men hade ännu inte lyckats med det. Orsakerna till detta kan vara många, men under fokusgruppsintervjun med personalen framkom det att strukturer från skolan hängde med till fritidsgården och påverkade ungdomarna där. Ungdomarna ”bar med sig” strukturerna från skolan och personalen ger i fokusgruppsintervjun uttryck för att aktivt behöva jobba med att bryta detta.

Därför togs beslutet efter att ha fått denna information att istället försöka utföra spontana intervjuer med ungdomarna under min observation. Att föra ett samtal om ungdomarnas upplevelse av biljardbordet när de använder det kunde vara användbar information. Att ha en interaktiv roll under min deltagande observation, skulle innebära att jag under observationen skulle kunna ställa frågor och prata med personerna i fältet (Tjora 2012:68). En interaktiv roll kan även leda till spontana intervjuer om man är ute efter längre redogörelser. Min tanke var att jag i fält skulle ställa enskilda frågor och ha spontana samtal som förhoppningsvis kunde leda till spontana intervjuer. Under min observation fick jag dock intrycket av att ungdomarna inte var särskilt intresserade av mig och varför jag var där. Detta resulterade i att det inte blev några spontana intervjuer, utan istället lyssnade jag på det ungdomarna sa under observationen och antecknade det som var relevant för min studie.

Detta innebär att studien, utifrån det insamlade materialet, fick skifta fokus. Istället för att fokusera på ungdomarnas upplevelser av den materiella tillvaron, har jag fokuserat på hur de använder den.

Mitt insamlade material består av en transkriberad fokusgruppsintervju med personal på en fritidsgård i södra Sverige och 12 sidor observationsprotokoll.

1.5.1 Fokusgrupp

Oftast när vi tänker på en intervju tänker vi kanske främst på djupintervjun. En person ställer frågor och en annan person svarar. Till skillnad från djupintervjuer är fokusgrupp en form av gruppintervju där man samlar informanter för att diskutera ett eller flera teman (Tjora 2016:95). Min roll blir inte heller riktigt intervjuare utan jag fungerar snarare som en moderator som ser till att alla kommer till tals, följer upp teman som uppstår och formulerar frågor eller använder annat material för att skapa diskussion (tidningsartiklar, videoklipp och liknande) (Tjora 2016:96).

Temat för min fokusgrupp var att diskutera materialitet och könsroller på fritidsgården. Gruppen bestod av tre kvinnor och två män. Diskussionen utgick främst från den egna verksamheten, men jag valde också att visa bilder på hur andra fritidsgårdar ser ut. Jag valde att göra detta eftersom fritidsgården i min studie har öppen planlösning där den materiella tillvaron är väldigt avskalad och minimalistisk. Detta kommer diskuteras vidare under de analytiska avsnitten.

Jag hade dessutom förberett en intervjuguide som bestod av frågor jag ville ha besvarade under intervjun. Om en fråga blev besvarad under diskussionen så avstod jag helt enkelt från att ställa den. Intervjuguiden fungerade mer som ett sätt för mig att kontrollera att diskussionerna uppnådde mina kunskapsmål än som rena intervjufrågor. Denna finns att läsa som bilaga 1 i uppsatsen.

För att återkomma till Sara Ahmeds teorier om att följa linjer i rummet eller på platsen så ville jag innan jag utförde min fokusgruppsintervju uppmärksamma hur dessa linjer uppstår. Linjer skapas genom att de följs och följs för att de skapas (Ahmed 2006:16). Genom att följa linjerna repeterar vi normer och rörelsemönster vilket leder till att linjerna uppstår och kvarhålls. Linjerna är inte bara något vi följer utan är även något vi gör. Inför min fokusgruppsintervju behövde jag vara medveten om hur min roll kan påverka hur dessa linjer uppstår och kvarhålls då jag ville diskutera just repetitionen av normativa beteenden och föreställningar. Min inverkan kan leda till att dessa mönster störs och eventuellt resultera i desorientering. Jag behövde ställa frågan om detta är något jag strävar efter. Min bedömning inför fokusgruppintervjun var att det skulle bli väldigt svårt för mig att inte påverka personalens medvetenhet och kunskap om materialitet och kön. Jag anser dock att det är skillnad på att påverka genom att öka medvetenhet och kunskap bland sina informanter och på att ta för mycket plats och inte låta personerna i fokusgruppen själva diskutera. Då finns ju risken att deras svar istället speglar mina egna åsikter och perspektiv, vilket i sådana fall

skulle göra materialet värdelöst. Jag ville inte att mina informanter skulle känna sig pressade att tycka eller tänka på ett visst sätt på grund av att jag valt att fokusera på kön, vilket är ett laddat ämne idag. För mig var det minst lika viktigt att skapa en trygg plats som det var att ställa bra frågor.

1.5.2 Deltagande observation

Jag valde deltagande observation som metod för att jag ville studera hur den materiella tillvaron används på fritidsgården. Detta är information som är svår att få på annat sätt. Observationen ger mig tillgång till sociala situationer där jag kan studera det människan gör till skillnad från intervjuer som ger mig information om det människor säger (att de gör) (Tjora 2016:34-35).

Vad innebär det att vara orienterad på en plats eller i ett rum? Sara Ahmed (2006:6) skriver i boken *Queer Phenomenology* om hur vi orienterar oss och menar att det är först när vi är desorienterade som vi upptäcker hur vi orienterar oss. Hur vi orienterar oss handlar till stor del om den kroppsliga närvaron i rummet, men också om det vi känner till (Ahmed 2006:6-7). Skillnaden mellan att orientera sig i ett mörkt rum vi inte varit i tidigare och ett rum vi känner väl till är ganska stor. Då jag har erfarenhet av arbete inom öppen ungdomsverksamhet känner jag sedan tidigare till fältet som skulle observeras. Jag känner till platsen jag ska inta, och även om jag inte varit på fritidsgården innan denna studien, så är där antagligen saker jag känner igen. Inför min deltagande observation behövde jag vara medveten om hur mitt perspektiv påverkar det jag ser och hur jag uppfattar det (Ahmed 2006:12).

Innan jag utförde observationen ville jag för min egen skull redogöra för hur jag tänkt kring mina fältanteckningar. När jag under utbildningens gång utfört deltagande observationer har jag upplevt att jag inte riktigt hinner med och är därför rädd för att missa mycket i fältet. Tjora (2012:47) menar att det är viktigt att ta ställning till hur man tänker registrera data under sina observationer och det vanligaste sättet är att skriva fältanteckningar. Dessa anteckningar är en del av min fältdagbok och en väsentlig del av mitt insamlade material. Tjora (2012:49) beskriver detta som att man som observatör får känslan av att inte kunna ”fånga” de verkliga upplevelserna i situationerna man observerar. Mitt sätt att försöka undvika detta och underlätta för mig själv var att göra följande:

Anteckna under observation – Gå ifrån – Läs igenom och anteckna igen

Vad är det då jag vill se, vilka frågor vill jag ha svar på? Tjora (2012:49-50) ger exempel på olika frågeställningar man kan ha med sig ut i fält. Frågorna jag ställde mig var påverkade av dels Sara Ahmeds fenomenologiska teorier om orientering och objekt, dels Daniel Millers tingens teori. Följande frågor arbetade jag fram och tog hjälp av under min observation:

- Hur ser den kroppsliga närvaron ut i rummet/vid objektet?
- Kan jag se linjerna som följs?
- Kan jag beskriva orienteringen?
- Vilka objekt är tillgängliga? Och för vilka ungdomar?
- Finns det saker som är utom räckhåll? Och för vem?
- Vad tillåter objekten ungdomarna att göra? Vilka ungdomar?
- Vad gör ungdomarna vid objekten? Vilka ungdomar?
- Vem får vara med i gemenskapen? Vem blir utesluten?
- Kan jag se ramen som utgör objektet? Hur?
- Passar ramen konstverket? Uppstår det en situation när den inte gör det?
- Kan jag se osynliga objekt? Vilka är dessa och varför?

Dessa frågor hjälpte mig, inte bara att uppnå mitt kunskapsmål, utan minskade också rädslan av att missa saker i fältet. Min uppfattning är att mina frågeställningar hjälpte mig att hålla fokus på mitt ämne och säkerställde att jag lade märke till det som var relevant för min studie.

1.5.3 Etik

Jag har i arbetet med min studie mött unga personer i åldrarna 13–18 år. Då min uppsats handlar om kön kan det innebära känsliga uppgifter för ungdomarna. Ens könsidentitet kan vara något man håller hemligt för andra. Jag var förberedd på att möta ungdomar som kanske inte mådde så bra. Jag känner igen mig när Bremer (2011:207) skriver att man som student trots flera metodkurser fått få redskap för att hantera emotionellt känsliga möten med människor. Etiska dilemman har diskuterats under metodkurser, men konkreta redskap lyser med sin frånvaro. Etnologers psykosociala kompetenser och förmåga att intervjua socialt utsatta grupper och individer med psykisk ohälsa är inte något vi utbildas inom under utbildningen utan istället är det när och om de situationerna väl uppstår som vi får ta ställning (ibid). Med min tidigare arbetslivserfarenhet inom ungdomsverksamheter så anser jag mig

vara väl utrustad för att möta ungdomar med psykisk ohälsa då jag gjort det många gånger tidigare. Denna kompetens har jag skaffat mig utanför utbildningen och utan den hade jag kanske inte valt att studera ett känsligt ämne.

Vilka skyldigheter har jag då gentemot mina informanter? Enligt Vetenskapsrådets (2018) ”*Codex – regler och riktlinjer för forskning*” står det att ”forskaren tar ett ansvar för de människor han eller hon forskar på, både för deras välbefinnande och för den information om dem som samlas in”. I utdraget uppges inte någon tidsfrist på ansvaret. Som forskare har jag ett ansvar gentemot mina informanter, ett moraliskt ansvar, som kan sträcka sig efter studien är gjord. För att min studie ska vara etiskt hållbar måste jag vara väl medveten om hur min forskning påverkar människorna jag möter, inte bara kortsiktigt utan även långsiktigt. Det ungdomarna säger idag kan komma att påverka dem senare i livet. Mitt examensarbete och arbetet med den avslutas när jag fått godkänt och den blivit publicerad, men det innebär inte att mitt moraliska ansvar för människorna i min studie helt plötsligt skulle sluta att gälla vid den tidpunkten. Jag anser att mitt moraliska ansvar aldrig slutar gälla.

Inför mitt fältarbete på fritidsgården var jag tvungen att förhålla mig till ungdomarnas ålder. Den fritidsgård jag besökte hade främst besökare i åldrarna 13-15 år, vilket innebar att jag var tvungen att arbeta fram etiska förhållningssätt. Detta behövde jag göra för att säkerställa ungdomarnas och fritidsgårdens anonymisering. Istället för tillståndslapp från föräldrar använde jag mig av ett informationsbrev som skickades ut till alla föräldrar som hade barn som besökte fritidsgården. I brevet informerades om datum, tid och plats för studien. Ungdomar vars föräldrar inte ville att de skulle delta i studien hänvisades till de andra fritidsgårdarna i kommunen. Risken ansågs vara hög att föräldrar skulle kunna identifiera sina barn i studien om en tillståndslapp användes då informanterna skulle varit få. De som valde att ställa upp som informanter fick skriva under en blankett om informerat samtycke. I blanketten fanns information om vem som utförde studien, vad studien handlade om, hantering av ljudfiler och transkribering, vilken information som var relevant för studien att samla in och att deltagandet var frivilligt och kunde avbrytas när som helst. Syftet med att använda informerat samtycke var inte bara för att skydda informanternas, utan även för studiens trovärdighet. Utan ett skriftligt intygande om att informanterna i studien faktiskt existerat och att deltagandet i studien var frivilligt skulle det vara svårt att bevisa studiens trovärdighet om den ifrågasattes.

1.6 Disposition

Analysen är uppdelad i tre tematiska avsnitt. Alla utgår från den materiella tillvaron för att analysera olika aspekter på hur den påverkar vårt beteende, våra kroppar och vår miljö.

Det första temat är *En går vänster, en går höger: föremål visar vägen* och handlar om hur vi med hjälp av föremålen orienterar oss i rummet. Analysen handlar inte bara om den kroppsliga orienteringen, alltså hur vi orienterar oss fysiskt i rummet, utan även om hur orienteringen påverkar det kroppar tillåts och/eller förväntas göra. I detta avsnitt kommer jag främst använda mig av Ahmeds begrepp orientering och linjer.

Det andra temat är *Pingisboll på vift: föremål samspekar* och handlar om hur de olika föremålen i den materiella tillvaron samspekar med varandra vilket i förlängningen påverkar samspelet mellan ungdomarna på fritidsgården. I detta avsnitt kommer jag främst använda mig av Barads begrepp fenomen och intraaktion.

Det tredje temat är *Den (o)synliga mobiltelefonen: föremål och den digitala världen* där analysen utgår från ett specifikt föremål, mobiltelefonen, som är ett föremål vi inte lägger mycket märke till, men som påverkar oss i allra högsta grad. I detta avsnitt kommer jag främst använda mig av Millers tingens teori.

Analysen avslutas och rundas av med den sammanfattande diskussionen där jag även diskuterar framtida forskning.

2. En går vänster, en går höger: föremål visar vägen

Till min observation hade jag med mig några frågeställningar som baserats på Ahmeds (2006) fenomenologi. Jag var intresserad av att undersöka vilka linjer ungdomarna följde i rummet under kvällen och hur deras orientering yttrade sig. Under den kväll jag besökte fritidsgården blev det vid åttatiden på kvällen tydligt vilka linjer ungdomarna följde. Då hade jag observerat i ungefär tre timmar och kunde redan då tydligt se att rummet var tillgängligt på olika sätt för olika personer.

Men alla föremål, tänker jag, vill vi att ungdomarna ska mötas kring.
(intervju)

Fritidsgårdspersonalen ger i fokusgruppsintervjun uttryck för att föremålen ska vara något ungdomarna möts kring. Jag tolkar det som att ambitionen är att olika ungdomar ska mötas och inte endast vara till för en ungdomsgrupp, till exempel enbart för tjejer eller killar. Detta innebär att det ändå finns en tanke bakom föremålen existens på fritidsgården från personalens sida, alltså att den materiella tillvaron ska uppmuntra möten mellan ungdomar. För att dessa möten ska kunna ske måste föremålen vara tillgängliga för olika kroppar. Om pingisbordet oftast används av killar så är det oftast killarna som möts där och är det oftast tjejerna som använder schackborden så är det oftast tjejerna som möts där.

På denna fritidsgården spelade pingisbordet en central roll i hur ungdomarna orienterade sig i rummet. Pingisbordet stod precis vid ingången och var det första man såg när man steg in. Vad hände då när ungdomarna gick in på fritidsgården och mötte pingisbordet? Jo, vad jag kunde se, utifrån mina observationer, var att det påverkade huruvida man gick höger eller vänster efter ingången. Gick man höger om ingången gick man bort från pingisbordet och vidare in i lokalen och gick man vänster närmade man sig istället pingisbordet och tillhörande soffor. Det visade sig att det var oftast tjejer och yngre killar som gick höger och äldre killar som gick vänster. Om man inte känner de som spelar pingis, vilka är de första man ser när man kommer in genom ingången, så måste man ta sig längre in i lokalen för att hitta den plats där man känner att man hör hemma. Man måste passera fler föremål och människor. De som oftast spelade pingis, de äldre killarna, rörde sig inte alls lika mycket i fritidsgårdens lokaler till skillnad från de yngre tjejerna och killarna. De äldre killarnas orientering var klar precis vid ingången. Här uppstår direkt en tydlig skillnad mellan hur villkoren ser ut för ungdomarnas orientering i rummet. De äldre killarna som spelade pingis hade inte varit i

närheten av schackborden, som främst användes av tjejerna, och har då inte heller behövt förhålla sig till dem. Tjejerna och de yngre killarna var tvungna att varje gång de klev in på fritidsgården att förhålla sig till både pingisbordet och kropparna som fanns där. Samtidigt innebar detta att de äldre killarna inte hade någon tillgång alls till schackborden, inte ens som föremål att förhålla sig till, då de inte ens existerade inom deras horisonter.

Ett annat föremål som dök upp under fokusgruppsintervjun var ett Playstation 4. Det var främst killar som använde det och på frågan varför det var så svarade personalen:

Jag tror killar oftare spelar det hemma än vad tjejer gör också.

Och då speglar det väl lite vad man gör på fritidsgården, vad man gör hemma också.

Det speglar väl också vad killar förväntas göra. (intervju)

I diskussionen dök förväntningar upp, vilket påminner om Millers (2010) tingens teori, att föremålet fungerar som en ram vilken berättar för oss vilket beteende som förväntas inom den. Jag menar att det inte bara är vilket beteende vi förväntar oss utan även vilken kropp vi förväntar oss närvara vid föremålet. Under observationen kunde jag se att medan killarna spelade så satt tjejerna och pratade och var aktivt deltagande i samtalen, men använde inte föremålen som fanns i rummet. Killarna förväntades använda ett Playstation 4:a, medan tjejerna förväntades sitta bredvid, prata och titta på medan killarna spelade. Även om tjejernas kroppar fanns nära själva föremålen så var de inte tillgängliga för på samma sätt som för killarna.

Även om tjejerna i större utsträckning än de äldre killarna passerade och var nära flera olika föremål så använde de inte dem själva. De föremål som användes av tjejerna var schackborden med tillhörande stolar och fatboysen², båda föremål användes för att sitta vid och ”hänga”. Killarna använde istället föremål vars syfte handlade om att utöva en aktivitet, till exempel pingis eller spela TV-spel. Att tjejerna och killarna på fritidsgården använde olika föremål kan inte förklaras genom att enbart hävda att de umgås på olika sätt. Det var nämligen så att de yngre killarna använde samma föremål som tjejerna gjorde. De yngre killarna hade inte heller samma tillgång till pingisbordet eller spelkonsolen som de äldre killarna hade. Tjejer och killar kan använda samma föremål så länge linjerna är tillräckligt tydliga och föremålen existerar inom deras horisonter (Ahmed 2006). Om tjejer och killar på fritidsgården

² En typ av sackosäck.

regelbundet använder samma föremål kommer det tillgängliggöras för fler kroppar, vilket i sin tur leder till att olika ungdomar möts. Att få killar att använda ett föremål som främst används av tjejer, eller tvärtom, kan verka enkelt. I verkligheten är det väldigt svårt och kräver ett långsiktigt arbete från fritidsgårdspersonalen. Tidigare orienteringar underlättar och möjliggör framtida orienteringar (Ahmed 2006).

Vad som blivit allt mer populärt idag är att erbjuda separatistiska aktiviteter och rum enbart för tjejer och HBTQ-personer. Fördelen är att dessa personer får tillgång till fritidsgården, vilket de kanske inte hade tidigare. Nackdelen är att de är just separatistiska och innebär att de linjer som finns på fritidsgården under öppen verksamhet inte påverkas. Förhoppningarna är ju att de linjer som skapas under de separatistiska aktiviteterna ska spilla över till den öppna verksamheten på fritidsgården, men detta fungerar bara om tjejerna och HBTQ-personerna även väljer att besöka den öppna verksamheten. Fritidsgården ska vara tillgänglig för alla och detta kan uppnås på flera olika sätt. Genom att erbjuda separatistiska aktiviteter och rum på fritidsgården kan man hävda att man tillgängliggjort fritidsgården. Den öppna fritidsgården ska dock vara till för alla, men på många fritidsgårdar är den oftast till för killarna. Den öppna verksamheten är i verkligheten inte öppen för alla. Ett sätt för personal att arbeta för att tillgängliggöra den öppna verksamheten är att använda sig av den materiella tillvaron så att det skapas nya linjer som öppnar upp för nya orienteringar. Den öppna verksamheten kan då i större utsträckning göras tillgänglig för både tjejer och killar.

Separatistiska aktiviteter, rum och öppettider är varken bra eller dåliga utan beror på kontext. I vissa sammanhang kan det vara ett sätt att nå ut till minoriteter och erbjuda en trygg plats för dem att vara på. I andra sammanhang används tjejgrupper som om det vore det enda sättet att få tjejer att besöka fritidsgården. Istället för att slentrianmässigt använda tjejgrupper och andra separatistiska gruppverksamheter kan personal med kunskap om ungdomarnas orientering på fritidsgården synliggöra de linjer som existerar. Genom att göra detta är strukturerna inte längre något osynligt eller abstrakt som personalen upplever att de inte kan påverka. Istället blir linjerna tydliga, likt trottoaren eller cykelstigen, vilket då kan leda till att personalen upplever ett ökat handlingsutrymme. Detta innebär att personalen kan ändra hur linjerna går på fritidsgården genom att till exempel ändra var föremålen står, hur ungdomarna måste gå och vad eller vilka de möter på vägen dit. I nästa avsnitt kommer jag gå djupare in på hur personal med hjälp av föremålens samspel kan få olika ungdomar att mötas, utan att de använder samma föremål.

3. Pingisboll på vift: föremål samspelar

Fritidsgården jag besökte låg i en lokal med öppen planlösning, inga väggar som separerade föremål eller människor från varandra. Trots detta upplevde jag ändå lokalen som uppdelad. Det kanske hade att göra med att könsuppdelningen var som den var. Killarna spelade och var vid och runt pingisbordet medan tjejerna satt och pratade vid schackborden en bit ifrån. De befann sig på motsatta långsidor av fritidsgården. Inte bara könsuppdelningen, utan även avståndet mellan pingisbordet och schackborden påverkade upplevelsen.

Genom att analysera den materiella tillvaron utifrån Barads (2008) begrepp fenomen och intraaktion så har jag inte skilt på föremål och människa. Fritidsgården är en helhet, ett fenomen, som skapas genom den intraaktion som sker där. Det är ingen maktskillnad mellan människorna och föremålen. Personal, ungdomar och andra besökare på fritidsgården har makt att påverka tillvaron precis lika mycket som föremålen. Föremålen skapar oss samtidigt som vi skapar föremålen. Detta innebär att det finns inga föremål som varken uppmuntrar eller avskräcker beteenden, om vi inte tillåter de att göra det. Varken föremålen eller människorna ska ses som aktörer som agerar enskilt. Föremålen ska inte heller ses som passiva. Anledningen till detta är att det blir väldigt enkelt att lägga ansvaret för ett beteende på ett visst föremål. Riskerna finns då att det föremål som representerar det icke önskvärda inte får ta plats på fritidsgården.

Alltså, pingisbordet ligger ju på ett biljardbord för att vi inte vill att de ska spela biljard. För att vi har en tanke om att pingis är lättare att mötas kring för alla. Att biljardbordet är så liksom... Segregerat. Det blir en grupp som samlas. Samlas kring det och det slutar alltid med att den gruppen är vid det bordet hela kvällen i sådana fall. (intervju)

Det som personalen ville uppnå genom att göra om biljardbordet till ett pingisbord var att öppna upp möjligheten för olika ungdomar att mötas. Under observationen kunde jag se att det var samma killar som använde pingisbordet under kvällen. Det var inte heller några tjejer som använde det. Biljardbordet ansvarade inte för detta icke önskvärda beteende, då det fortfarande fanns kvar på fritidsgården efter att det tagits bort. Den grupp som förväntades hänga vid biljardbordet hela kvällen, hängde istället vid pingisbordet. Om vi tillskriver föremål en essens, något inneboende som inte går att påverka, så kommer vi förgäves flytta

och ta bort föremål utan att det blir någon skillnad. Segregationen kvarstår och beteendet har bara flyttats från ett föremål till ett annat.

Istället för att se de olika föremålen och kropparna som befinner sig där som enskilda enheter som måste förhålla sig till andra enskilda enheter, så menar Barad (2008) att de skapas tillsammans. Det handlar inte om relationen mellan föremål och människa, utan istället handlar det om samspel och samskapande. Den öppna planlösningen på fritidsgården gör att detta blir väldigt tydligt då inga fysiska väggar existerar, men ändå upplevs rummet uppdelat. Människor och föremål skapar osynliga gränser, inte på grund av relationen mellan dem, utan genom samspelet. Genom denna skiftning från interaktion till intraaktion kan man upptäcka nya dimensioner av den materiella tillvaron. Om vi fokuserar på det visuella, det vi ser i rummet, så finns risken att vi missar viktiga aspekter på hur den materiella tillvaron upplevs. Trots den tydliga uppdelningen i rummet så kunde man höra hur ljudet från pingisbordet blandades med tjejernas skratt och prat vid schackborden. Även om de två grupperna var uppdelade rent fysiskt på fritidsgården och att det oftast var killarna som använde föremålen så kunde de två grupperna höras precis lika mycket. Det går inte att enbart titta på den visuella och fysiska delen av den materiella tillvaron för att avgöra vem som tar störst plats. Om vi gör det riskerar vi att missa hur stor plats tjejerna faktiskt tar, de tar helt enkelt plats på andra sätt än killarna.

Om jag återkommer till det personalen menade är syftet med föremålen, att ungdomarna ska mötas kring föremålen, så framgick det under observationen att det inte var kring föremålen de olika ungdomarna möttes utan istället när olika föremål samspelade. Ibland kom pingisbollen på vift och ungdomarna blev då tvingade att flytta sig från pingisbordet till den plats där bollen hamnade. Hamnade bollen utanför pingisbordets gränser var ungdomarna tvungna att förhålla sig till de objekt och subjekt bollen närmade sig. Det kunde vara borden, sofforna, fatboysen, men även människor. Fanns det människor vid föremålen där bollen hamnade blev man helt plötsligt medveten om varandra. Detta möte skulle kanske inte annars ske mellan grupperna om inte pingisbollen kom på vift. Istället för att försöka få fler ungdomar att använda samma föremål, till exempel pingisbordet, så kan ungdomarna mötas genom att olika föremål ”krockar”. Föremålen symboliserar olika ungdomars intressen och om dessa finns och syns på fritidsgården så finns och syns också ungdomarna. När jag visade bilder på andra fritidsgårdar med många föremål framme blev svaren så här:

Men i denna bilden ser man ju jättemånga olika intressen. Det är datorer, biljard, böcker, spel. Det finns nånting för alla.

Mmm. Jag känner samtidigt att det är rätt begränsat kring biljardbordet. Där är inte plats för så många att samlas kring och det är omslutet av bokhyllor vilket gör att det inte tar så stor yta som det egentligen gör. (intervju)

Olika föremål representerar olika ungdomar och om dessa föremål måste dela utrymmet på fritidsgården, måste även ungdomarna det. Att de olika föremålen ”krockar” behöver inte vara något negativt utan kanske till och med är något önskvärt eftersom det är i dessa krockar som olika ungdomar möts. Om vi tittar på den materiella tillvaron som en helhet istället för separata enheter som skapar en helhet så kan vi öka olika kroppars närvarande vid föremål de annars inte skulle närvara vid. Om pingisbordet på fritidsgården var placerat närmare schackborden så hade fler krockar mellan dessa grupper uppstått, olika kroppar hade mötts vid dessa föremål, vilket skulle kunna resultera i att killarna till slut använder schackborden och att tjejerna använder pingisbordet.

Enligt Ahmed (2006) förlänger föremål våra kroppar. Med detta menas att ju fler föremål som är tillgängliga för oss, desto större tillgång till rummet får vi. På fritidsgården märktes detta när flera av de mindre schackborden användes samtidigt. De är mindre separata bord, men blev som en stor enhet när de användes samtidigt. Enskilt tog borden lite plats, men när de användes tillsammans av flera ungdomar så tog de väldigt mycket plats i rummet. Stora föremål, som pingisbordet, tar upp mycket golvyta, men inte nödvändigtvis mycket plats. Hur ett föremål används av ungdomarna och av hur många påverkar inte bara hur stor plats själva föremålet tar, utan även hur stor plats ungdomarna tar i rummet. Mindre föremål kan tillsammans bilda en större enhet. Detta kan användas av personalen i deras arbete att påverka tillgängligheten och platstagandet hos tjejer och killar på fritidsgården. Ett sätt att göra det är att jämföra platstagandet hos killarna som använder pingisbordet med tjejerna som använder schackborden. Målet är att båda ungdomsgrupper ska ha möjlighet att ta lika stor plats. Om de inte gör det kan personalen påverka detta genom att ändra om i den materiella tillvaron. Stora föremål måste inte ha störst golvyta. Genom att minska golvytan pingisbordet tar upp och placera schackborden närmre kan avståndet minska mellan både föremålen och de olika ungdomsgrupperna. Till slut kanske grupperna faktiskt möts kring föremålen istället för när föremålen krockar.

4. Den (o)synliga mobiltelefonen: föremål och den digitala världen

Under fokusgruppsintervjun med personalen fick de berätta om vilka föremål som fanns på fritidsgården. Pingisbordet var det första som sades och på frågan varför man sa det först så var det för att det är pingisbordet som används mest. När jag utförde observationen visade det sig att även om pingisbordet användes hela kvällen så var där ett annat föremål som användes minst lika mycket och dessutom av fler ungdomar. Det var mobiltelefonen.

Att jag valt Millers (2010) tingens teori som en del av mitt teoretiska ramverk var för att jag efter tematiseringen av mitt material insåg att mobiltelefonen är ett osynligt föremål. Den var ständigt närvarande och var det föremål som användes mest av ungdomarna på fritidsgården, men ändå ges det lite till ingen uppmärksamhet. Vi ser på föremål som symboler som representerar oss och kläder är ett av exemplen Miller använder sig av för att förklara detta. Han menar att kläder inte är ytliga eller gör en fåfång då de är en del av det som utgör vem vi tror vi är (Miller 2010:15). Att vi inte tänker på mobilen som ett föremål, likt pingisbordet eller kortleken, kan ha att göra med Millers (2010) resonemang om kläder.

Inte bara det utan mobiltelefonen är dessutom ett föremål som inte bara är en mobiltelefon. Även om man kan hävda att alla föremål har sina osynliga gränser och egenskaper så har mobiltelefonen en faktisk förmåga att koppla upp oss i en osynlig värld, den digitala världen. Även om många föremål idag går att koppla upp på nätet, till exempel att kylskåp har en väderstation kopplat till hemmets trådlösa internet, så är skillnaden att mobiltelefonen går att ta med sig, likt kläderna eller accessoarerna vi bär, samtidigt som den ger oss tillgång till en värld bortom den fysiska världen.

I fokusgruppsintervjun med personalen kom aldrig mobiltelefonen på tal, vilket inte är så konstigt egentligen eftersom det inte är ett föremål som tillhör fritidsgården. Däremot är det ett föremål som förekommer och används flitigt på fritidsgården och det blir därför svårt att ignorera det. Jag kunde under observationen se att förutom schackborden så använde inte tjejerna föremålen på fritidsgården i samma utsträckning som killarna, ingen tjej under kvällen jag var där spelade till exempel pingis, men tjejerna använde dock sina mobiltelefoner flitigt. Under observationen kunde jag se hur ungdomarna använde den i sitt relationsskapande. Även här syntes samspelet mellan olika föremål då schackborden tillät ungdomarna, främst tjejerna, att samlas i mindre grupper, samtala och visa vad som hände på deras mobiltelefoner. Att borden hade ett schackbräde målat på bordsytan bjöd inte in till schackspel. Vid ett tillfälle under observationen när några tjejer och yngre killar satt i

fatboysen blev det också väldigt tydligt hur ungdomarna använde mobiltelefonen. Där satt åtta personer, fem yngre killar och tre tjejer. Mobilerna var framme. De låg och satt, eller som man kan kalla det, ”hängde” med varandra. De visade sina mobilskärmar för varandra och delade med sig av information. De visade sin mobilskärm, delade med sig av innehållet, vilket ledde till en reaktion och många gånger ett samtal. De verkade använda mobiltelefonen som ett sätt att socialisera. Mobiltelefonerna tillät ungdomarna att vara på fritidsgården och hänga kroppsligen samtidigt som de kunde kommunicera med de som inte var där kroppsligen. De var både här och där samtidigt.

Mobiltelefonen är ett föremål likt pingisbordet, men ändå inte. Vi lägger inte märke till mobiltelefonen på samma sätt eftersom att den inte är det. Till skillnad från pingisbordet som främst används till att spela pingis på, så är mobiltelefonens användning inte lika tydlig. Det är inte lika enkelt att sätta ord på vad ungdomarna gör med mobiltelefonen som det är att sätta ord på vad ungdomarna gör med pingisbordet. Man skulle kunna hävda att ungdomarna använder mobiltelefonen för att socialisera och skapa relationer, men det är inte så stor skillnad från hur pingisbordet används. Att spela pingis är ju relationsskapande och ett sätt att socialisera. Om man istället för att fokusera på vilken funktion mobiltelefonen fyller hos ungdomarna, analyserar hur den används så finns det likheter med kläderna vi bär. Vi bär den med oss och med hjälp av den kan vi visa upp delar av oss själva. Jag kommer att tänka på när jag själv gick i skolan och vi varje fredag hade möjlighet att visa upp något vi skapat under veckans gång eller något vi tagit med oss hemifrån. Det kunde vara en leksak, ett gosedjur, en teckning, vad som helst egentligen. På engelska kallas det ”show and tell” och går ut på att visa något och berätta om det. Det behöver inte vara ett föremål utan kan vara ett ämne, till exempel att man berättar om hästar eller väder. Gruppen som sitter i fatboysen och delar med sig av innehållet på sina mobiltelefoner skiljer sig inte så mycket från ringen jag själv satt i när jag visade upp ett föremål i skolan. På fritidsgården används mobiltelefonen för att visa upp något, berätta om det och prata om det.

Om vi bortser från mobiltelefonens fysiska form och istället fokuserar på den digitala världen den ger tillgång till, så är mobiltelefonen en förlängning av jaget precis som kläderna vi bär, men inte i samma bemärkelse. Även om det säkert spelar någon roll vilken mobiltelefon man har så är det inte mobiltelefonens fysiska form som förlänger oss, utan snarare dess förmåga att förlänga jaget till en helt annan värld. Vårt jag existerar inte längre bara i den fysiska världen utan även i den digitala världen. Mobiltelefonen fungerar som en port eller en dörr och precis som riktiga dörrar så lägger vi inte så mycket märke till dem. Den enda gången vi lägger märke till mobiltelefonen är i diskussioner om skärmtid och vad

ungdomarna gör på internet, att det skulle vara något som är potentiellt skadligt. På liknande sätt som det moraliseras kring vilka kläder vi bär, så moraliseras det kring hur mycket vi använder mobiltelefonen. Risken finns att stämpas som ytlig om man har en viss klädstil och på liknande sätt riskerar man moralisering om man använder mobiltelefonen mycket.

Mobiltelefonen är en aktiv aktör precis som pingisbordet och de andra föremålen på fritidsgården. Skillnaden är inte bara att mobiltelefonen ger tillgång till en annan värld, utan även att det som sker i den andra världen påverkar det som sker här och nu. Fritidsgården kan vara en plats där ungdomen får möjlighet att vara sig själv, fri från strukturer som finns i skolan och i hemmet. Mobiltelefonen gör dock att ungdomarna bär med sig alla dessa strukturer och tar de med sig till fritidsgården. Det blir svårare för personalen att skapa en trygg fritidsgård med egna strukturer och förhållningssätt när ungdomarna hela tiden blir påminda om strukturerna utanför. Det som händer på fritidsgården kanske inte stannar där, utan det ungdomen säger eller gör sprids på nätet. Mobiltelefonen behöver synliggöras för att fritidsgårdspersonal ska kunna arbeta med den. Ungdomarnas användning av mobiltelefoner kan vara en utmaning för fritidsgårdar då det är ungdomarnas egna föremål och, till skillnad från biljardbordet, så kan inte personalen flytta eller ta bort den.

5. Sammanfattande diskussion

I uppsatsens inledning går det att läsa om min tidigare erfarenhet av arbete på fritidsgård och hur denna bakgrund påverkat uppsatsämnet. Det är dock inte bara arbetslivserfarenheten som påverkat, utan även etnologin. Att föremål kan ge oss insyn i större samhällsfrågor, som könsroller, är enligt mig typiskt etnologiskt.

Då jag har den bakgrunden jag har så var det viktigt för mig att inte bara undersöka, analysera och kartlägga. Syftet med uppsatsen är att genom min undersökning och analys kunna öka personalens handlingsutrymme och direkt påverka arbetssätt och metoder. Det är viktigt att synliggöra strukturer som finns på fritidsgårdar, men det borde inte stanna där. Om personal inte vet vad de ska göra med kunskapen kan verksamheten inte utvecklas.

De teoretiska perspektiven som används i uppsatsen har alla en koppling till materialitet. Trots detta kommer de från olika discipliner. Det är i kombinationen materialitet och genus som de tre perspektiven fungerar att använda tillsammans. Sara Ahmeds (2006) queer fenomenologi handlar inte bara om hur föremålen upplevs av människan, utan handlar även om kropp och rum. Karen Barads (2008) bidrar med sina posthumanistiska idéer om materialitet och genom att hon använder begreppen fenomen och intraaktion bidrar hon med ett nytt perspektiv på varför materialitet spelar roll och hur den gör det. Med Daniel Millers (2010) tingens teori och idén om att föremål utgör ramar som förmedlar ett förväntat beteende går det att synliggöra osynliga föremål, vilka är de som påverkar oss mest. Då uppsatsen inte enbart skulle handla om materialitet eller genus, utan kombinera dem, så var det viktigt att hitta teoretiska perspektiv som gick att kombinera mellan ämnena.

De tre tematiska avsnitten ska inte ses som tre skilda analyser, utan snarare som tre exempel på den intraaktion som sker inom fenomenet. Vilka ramar som föremålen utgör påverkar hur den materiella tillvaron samspelar med fritidsgårdens ungdomar, som i sin tur påverkar vilka linjer som blivit upptrampade. Slutligen påverkar detta tjejernas och killarnas orientering på fritidsgården. Alla dessa faktorer samspelar för att skapa de könsroller som påverkar tjejerna och killarna på fritidsgården. Den materiella tillvaron påverkar hur könsrollerna skapas och förstärks på fritidsgården eftersom den talar om för oss vilka förväntningar vi har på olika kroppars beteende. Det går att utifrån hur föremålen används på fritidsgården, se hur våra förväntningar på tjejer och killar ser olika ut och utifrån detta bedöma huruvida detta begränsar eller tillgängliggör fritidsgården för tjejer och killar.

De två föremål som tydligast visade på våra olika förväntningar var pingisbordet och schackborden. De äldre killarna använde inte schackborden och tjejerna använde inte

pingisbordet. Dessa två föremål har väldigt tydliga regler om vem som får använda dem och hur vi förväntar oss att de används. Trots att schackborden hade ett målat schackbräde på bordsskivan så användes de inte till att spela schack, det fanns inte heller några schackpjäser framme. Det var tydligt att borden var till för att samlas kring. Pingisbordet däremot användes till det som det var skapat till att användas för, nämligen pingis. Föremålen används av både tjejerna och killarna på fritidsgården, men de använder dem olika.

Att pingisbordet begränsade de äldre killarna från att ta sig längre in i lokalen innebar att trots den öppna planlösningen så var fritidsgården segregerad. Det var två tydliga grupper, dels de äldre killarna och dels tjejerna och de yngre killarna. Att försöka blanda dessa grupper kan vara väldigt svårt då det inte bara är kön som skiljer dem åt, utan även ålder. Det är ganska stor skillnad på att gå i sjunde klass och i nionde klass och går man på gymnasiet blir det ännu större skillnad. Att försöka att få ungdomarna att mötas genom olika aktiviteter och temadagar, är enligt min erfarenhet inte lösningen, då det till slut ändå leder till att ungefär samma ungdomar närvarar. Att aktivt arbeta med den materiella tillvaron kan vara ett av många sätt som kan leda till att fritidsgården görs tillgänglig för fler olika typer av ungdomar. Ett första steg kan vara att få tjejerna och killarna att i större utsträckning mötas med hjälp av föremålen. Föremålen på fritidsgården borde tillerkännas den makt de verkligen besitter och synliggörandet av den materiella tillvaron kan bidra med konkreta förslag på hur personal kan påverka hur könsrollerna begränsar tjejer och killar. Genom att flytta på föremål, låta olika föremål dela samma utrymme och minska avstånd mellan olika föremål kan fritidsgårdspersonal faktiskt påverka, vilket ökar deras handlingsutrymme.

5.1 Förslag på vidare forskning

Syftet med denna uppsats var inte bara att analysera materialet, utan även att öka personalens handlingsutrymme. Den tidigare forskningen om fritidsgårdar och genus som jag presenterat har alla lyckats analysera sitt material, men missat att sätta det i ett handlingskraftigt perspektiv. Det räcker inte att helt enkelt konstatera att det är fler killar än tjejer som besöker fritidsgårdar och att de gör det på olika villkor. För att personalen ska ha en chans att kunna påverka krävs det vidare forskning, inte om hur det ser ut på fritidsgårdarna då den informationen redan finns tillgänglig, utan om metoder och arbetssätt. Branschorganisationen Kvalitet och kompetens i samverkan, KEKS, erbjuder sina medlemmar olika verktyg, bland annat något som kallas ”Loggboken”. Det skapas sedan statistik på den information som matas in, till exempel ålder och kön på besökarna. Etnologi är ett ämne där det sällan används kvantitativa metoder, men den kvantitativa datan finns redan i detta fallet. Här finns ett

utforskat område där etnologin kan bidra med att sätta statistiken i ett förståeligt och konkret perspektiv.

Materialitet kopplat till fritidsgårdar och öppen ungdomsverksamhet är även det ett område där det inte finns mycket forskning gjord, vilket märktes under genomgången av tidigare studier.

Denna uppsats har fokuserat på könsrollerna och då främst mellan tjejer och killar. Att ha ett intersektionellt perspektiv på materialiteten på fritidsgården skulle inte bara fördjupa och bredda forskningen, utan även innebära att fler ungdomar syns.

6. Referenser

6.1 Fältmaterial

6.1.1 Intervju

Fokusgruppsintervju med personal på en fritidsgård i södra Sverige. 2018-10-31.

6.1.2 Observation

Fritidsgård i södra Sverige. 2018-11-09.

6.2 Internetkällor

Carlsson, Sabina (2010) *"För han kanske inte är mottaglig för det bemötandet som jag är villig att ge och då dör det" : en intersektionell studie om möten och bemötanden på en fritidsgård.* Kandidatuppsats, Institutionen för tema, Tema Genus. Linköping: Linköpings universitet. [Hämtad 2018-09-27]

<http://liu.divaportal.org/smash/get/diva2:291383/FULLTEXT01.pdf>

Eriksson, Ebba (2017) *Vem får ta plats? : Om tjejers plats på öppen fritidsverksamhet för ungdomar.* Kandidatuppsats, Humanistisk-samhällsvetenskapliga vetenskapsområdet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Kulturgeografiska institutionen. Uppsala: Uppsala universitet. [Hämtad 2018-09-27]

<http://uu.divaportal.org/smash/get/diva2:1104694/FULLTEXT01.pdf>

Hassellund, Lisa & Klevbrant, Joseфина (2010) *"Det är bra som det är" : - En studie om hur ungdomar konstruerar kön på en fritidsgård.* Självständigt arbete på avancerad nivå (yrkesexamen), Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper. Karlstad: Karlstads universitet. [Hämtad 2018-09-27]

<http://kau.divaportal.org/smash/get/diva2:343264/FULLTEXT01.pdf>

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2016) *Kartläggning av öppen fritidsverksamhet – En nationell bild och faktorer som påverkar deltagande.*

[Hämtad 2019- 01-05]

https://www.mucof.se/sites/default/files/publikationer_uploads/kartlaggning-oppen-fritidsverksamhet.pdf

Norberg Hansen, Camilla & Lagergren, Lars (2010) *Stapelbädden och sex andra mötesplatser för Malmös unga: En studie av Malmö stads satsning på "Mötesplatser för unga"*

2007-2010. Malmö: Malmö universitet. [Hämtad 2018-09-27]

https://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/11033/Motesplatser%20for%20Malmos%20unga_F%C3%A4rdig.pdf?sequence=1

Nordiska museet (2018) *Artur Hazelius, Nordiska museets grundare*. [Hämtad 2019-01-06]

<https://www.nordiskamuseet.se/artiklar/artur-hazelius-nordiska-museets-grundare>

Socialstyrelsen (2016) *Utreda barn och unga. Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen*. [Hämtad 2019-01-05]

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19644/2015-1-9.pdf>

Vetenskapsrådet (2018) *Codex. Regler och riktlinjer för forskning*. [Hämtad 2019-01-06]

<http://www.codex.vr.se/forskningmanniska.shtml>

6.3 Litteratur

Ahmed, Sara (2006) *Queer Phenomenology. Orientations, Objects, Others*. Durham & London: Duke University Press.

Alaimo, Stacy & Hekman, Susan (2008) *Material Feminisms*. Bloomington och Indianapolis: Indiana University Press.

Barad, Karen (2008) *Posthumanist Performativity: Toward an understanding of how matter comes to matter*. I: Alimo, Stacy & Hekman, Susan (red.). Bloomington och Indianapolis: Indiana University Press. s. 120-156.

Bremer, Signe (2011) Med kroppen in i berättarrummet – om närvaro och etik. I: Kerstin Gunnemark (red.). *Etnografiska hållplatser. Om metodprocesser och reflexivitet*. Lund: Studentlitteratur.

Ek-Nilsson, Katarina & Meurling, Birgitta (red.) (2014). *Talande ting: berättelser och materialitet*. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen.

Frykman, Jonas & Löfgren, Orvar (1979). *Den kultiverade människan*. Lund: LiberLäromedel.

Goffman, Erving (1986). *Frame analysis: an essay on the organization of experience*. Northeastern Univ. Press ed. Boston: Northeastern Univ. Press.

Gombrich, E. H. (1979). *The sense of order: a study in the psychology of decorative art*. Oxford: Phaidon.

- Gustavsson, Karin (2014) *Expeditioner i det förflutna. Etnologiska fältarbeten och försvinnande allmogekultur under 1900-talets början*. Stockholm: Nordiska museets förlag.
- Göransson, Michell (2017) Posthumanistiska perspektiv. I: Gunnarson Payne, Jenny & Öhlander, Magnus (red.) *Tillämpad kulturteori*. Lund: Studentlitteratur. s. 345–360.
- Högström, Karin (2017) Fenomenologi. I: Gunnarson Payne, Jenny & Öhlander, Magnus (red.) *Tillämpad kulturteori*. Lund: Studentlitteratur. s. 55–72.
- Jönsson, Lars-Eric & Nilsson, Fredrik (red.) (2017). *Kulturhistoria: en etnologisk metodbok*. Lund: Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet.
- Löfgren, Orvar (2014). Konsten att ignorera och välja bort. Om selektiv kunskap. *Kulturella Perspektiv* 23 (2): 39-48.
- Miller, Daniel (2010) *Stuff*. Cambridge: Polity Press.
- Nilsson, Gabriella (2017) Genusperspektiv och feministisk teori. I: Gunnarson Payne, Jenny & Öhlander, Magnus (red.) *Tillämpad kulturteori*. Lund: Studentlitteratur. s. 175–202.
- Palmgren, Ann-Charlotte (2011) Autoetnografi – Att läsa andras kroppar. I: Kerstin Gunnemark (red.). *Etnografiska hållplatser. Om metodprocesser och reflexivitet*. Lund: Studentlitteratur.
- Sundin, Olof (2014) Akademisk vardag på en global referensmarknad. *Kulturella Perspektiv* 23 (2): 49-58 (9 s.).
- Tjora, Aksel (2016) *Från nyfikenhet till systematisk kunskap*. Lund: Studentlitteratur.
- UNICEF (2009) *Barnkonventionen. FN:s konvention om barnets rättigheter*.

Bilaga 1: Intervjuguide fokusgrupp

Utifrån bilderna diskutera följande:

- Vilka objekt ser du på bilden?
- Vilket intryck får du av fritidsgården på bilden? Beskriv gärna.
- Kan du föreställa dig en ungdom vid objekten?
 - Om ja, beskriv ungdomen och berätta varför du tror att du ser just hen vid objektet.
 - Om nej, varför?
- Finns det objekt på bilden som du skulle säga används oftare av tjejer eller killar?
 - Om ja, av vem och varför?
 - Om nej, varför?
- Något annat du vill tillägga om det du ser på bilderna?

Utifrån den egna fritidsgården diskutera följande:

- Vilka objekt har vi på fritidsgården?
- Varför finns de på fritidsgården?
- Finns det något objekt som du tycker sticker ut?
 - Om ja, vilket och varför?
- Vad gör ungdomarna vid objekten? Hur används de?
- Har ni objekt på fritidsgården som du skulle säga används oftare av tjejer eller killar?
 - Om ja, av vem och varför?
 - Om nej, varför?
- Finns det något objekt du saknar på fritidsgården?
 - Om ja, vilket och varför?
- Finns det något eller några objekt du inte skulle vilja ha på fritidsgården?
 - Om ja, vilket/vilka och varför?
- Nu är vi i slutet av diskussionen. Finns det något annat i det här sammanhanget du vill ta upp?